not work anywhere, is not married, which is characterized by such negative traits as the desire to live and ensure own well-being at all costs, parsimony, irresponsibility, lightness, as well as resourcefulness, energy, dedication, organizational skills.

Characteristic features of victims of child exploitation are also considered. To this end, the author summarizes the data relating to the 17 victims of the said assault. It was found that eight victims of this activity worked on construction, three – on agricultural works, three – on garbage sorting works, two – on auxiliary works, another worked as a loader.

The main determinants of child exploitation have been analyzed and directions for preventing such encroach have been proposed.

Key words: crimes against freedom, honor and dignity of a person, child exploitation, criminological characteristics, identity of the offender, victim of crime, crime prevention.

DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.57

УДК 343.236.1

Н.О. АНТОНЮК

*Наталія Олегівна Антонюк, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка, суддя Великої Палати Верховного Суду**

ORCID: 0000-0002-7582-2071

ФАКТИЧНА ПОМИЛКА ТА ПОСТАВЛЕННЯ В НЕБЕЗПЕКУ В ХОДІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН

Постановка проблеми. У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК) встановлені різні кримінально-правові наслідки для особи з урахуванням стадії вчиненого нею злочину. Цей засіб диференціації кримінальної відповідальності знаходить свій прояв у низці кримінально-правових норм. Аналіз положень кримінального закону дає змогу виокремити наступні прояви засобу диференціації кримінальної відповідальності залежно від стадії вчинення злочину: 1) врахування готування та видів замаху на злочин під час кримінально-правової оцінки вчиненого; 2) зниження верхньої межі максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК у разі призначення покарання за готування чи замах; 3) неможливість застосування покарання у виді довічного позбавлення волі у разі вчинення готування до злочину чи замаху на злочин, окрім випадків, прямо передбачених КК; 4) врахування специфічних ознак особи (зокрема, вікових) у разі вирішення питання про призначення довічного позбавлення волі за незакінчений злочин; 5) особливості добровільної відмови за злочини з формальним або усіченим складом.

Більшість із цих питань хоча й залишаються дискусійними, проте є достатньо дослідженими. Тому з метою забезпечення диференційованого підходу до реалізації кримінальної відповідальності за незакінчений злочин вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі аспекти засобу диференціації кримінальної відповідальності, пов'язаного із врахуванням стадії вчинення злочину, які потребують більш детального аналізу. Йдеться про закріплення в кримінальному законі варіативності форм реалізації кримінальної відповідальності (зокрема, покарання) у разі вчинення злочину за наявності фактичної помилки та у випадку вчинення деліктів поставлення у небезпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання диференційованого впливу на кримінальну відповідальність незакінченого злочину досліджували А.В. Горностай, М.Д. Дякур, І.В. Красницький, Н.В. Маслак, В.О. Навроцький М.І. Хавронюк, Л.С. Щутяк та інші науковці. Проте вплив на кримінальну відповідальність особи злочинів, вчинених під впливом фактичної помилки та деліктів поставлення в небезпеку в аспекті диференціації все ще потребує додаткового вивчення.

Метою дослідження є аналіз значення інститутів фактичної помилки та деліктів поставлення в небезпеку для диференціації кримінальної відповідальності за незакінчений злочин. У результаті дослідження планується запропонувати напрями вдосконалення чинного КК у частині диференціації кримінальної відповідальності за незакінчений злочин.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення для диференціації кримінальної відповідальності мають особливості кваліфікації злочинів та призначення за них покарання у разі фактичної помилки. На жаль, чинне кримінальне законодавство не містить поняття та нормативно обумовлених наслідків фактичної помилки. Однак це явище досить ґрунтовно досліджено в науковій літературі. Посилаються на теоретичну конструкцію фактичної помилки під час оцінки правильності кримінально-правової кваліфікації і суди, хоча відбувається це вкрай рідко¹.

На думку О.Д. Комарова, специфікою фактичної помилки є те, що, з одного боку, ми маємо повністю виконану об'єктивну сторону одного злочину (фактично закінчене діяння), вчинення якого не охоплювалося

© Н.О. Антонюк, 2020

* *Natalia Antoniuk, Ph.D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of Ivan Franko National University of Lviv, Judge of the Grand Chamber of the Supreme Court*

умислом винного, а з іншого – неповну реалізацію або взагалі відсутність об'єктивної сторони того злочину, на який було спрямовано умисел злочинця². З урахуванням положень Загальної частини КК скоєне не може бути кваліфіковане як закінчений злочин в силу відсутності усіх необхідних ознак складу злочину. Так запланований злочин фактично не вчинено, а те, що реально вчинено, не враховує суб'єктивного ставлення винного до спланованого діяння. Тож йдеться про кваліфікацію вчиненого за правилами про фактичну помилку за допомогою конструкції замаху.

Це призводить до своєрідної фікції, коли реально вчинений злочин і злочин, який особа мала на меті вчинити, утворюють модель злочинної поведінки, яка підлягає кваліфікації. Наприклад, якщо особа, намагаючись викрасти предмети, які знаходяться на місці поховання і вважаючи що ці предмети наділені саме такими ознаками, фактично викрадає майно, яке до цього місця не належить, а лише помилково було залишено родичами, працівниками кладовища, іншими відвідувачами, то вчинене недопустимо кваліфікувати як закінчене посягання за ст. 297 КК «Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого» через відсутність ознак об'єкта складу злочину (в тому числі, предмета). Проте оцінити це діяння як крадіжку неможливо, оскільки умисел був спрямований на викрадення спеціального майна, пов'язаного із місцем поховання. Як наслідок може йтися хіба що про оцінку скоєного як замаху на наругу над могилою, іншим місцем поховання, тобто замаху на те діяння, яке бажала вчинити особа.

Сказане вище має важливе значення для висновків про диференціацію кримінальної відповідальності у таких випадках. По-перше, кваліфікація скоєного за правилами про врахування фактичної помилки забезпечує диференціацію між фактично вчиненим і запланованим злочином. По-друге, забезпечується диференційований підхід щодо осіб, які вчинили об'єктивно однотипні злочини, проте суб'єктивно по-різному оцінювали відповідні об'єктивні ознаки.

Однак така диференціація кримінальної відповідальності з урахуванням положень ч. 3 ст. 68 КК має певні недоліки. Найпростіше проілюструвати це на прикладі спроби викрадення спеціального предмета (зброї, наркотичних засобів, тощо) за наявності помилки у ньому. Наприклад, таємно викрадаючи вогнепальну зброю, яка, на думку винного, має вартість, еквівалентну значній шкоді для потерпілого (згідно з приміткою до ст. 185 КК), він помилково заволодіває муляжом зброї, хоча вважає, що це все ж справна вогнепальна зброя і заподіює значну шкоду потерпілому. Фактично винним вчинено крадіжку, якою заподіяно значної шкоди потерпілому, що охоплюється кваліфікацією за ч. 3 ст. 185 КК. За цей злочин законодавець передбачив покарання у виді позбавлення волі від трьох до шести років. Однак із врахуванням суб'єктивного ставлення винного до вчиненого посягання необхідно вести мову про фактичну помилку (думав, що викрадає зброю, але фактично помилився). Вчинене необхідно буде кваліфікувати як замах на таємне викрадення вогнепальної зброї, за ч. 2 ст. 15 – ч. 1 ст. 262 КК. Покарання за цей злочин становить від трьох до семи років позбавлення волі. Проте з урахуванням ч. 3 ст. 68 ці межі становитимуть від трьох років до чотирьох років і восьми місяців.

За правилами кваліфікації у разі фактичної помилки у цій ситуації вчинене оцінюється як замах на той злочин, який особа мала на меті вчинити³, а отже, до особи застосовуються правила, передбачені ч. 3 ст. 68 КК. Таким чином, винний може опинитися в значно кращому становищі, ніж тоді, коли б він помилки не допустив або тоді, коли б посягав на загальний, а не спеціальний предмет.

Ще більш абсурдною ця ситуація виглядатиме у разі помилкового позбавлення життя звичайного громадянина за наявності умислу позбавити життя спеціального потерпілого (малолітнього, вагітної жінки тощо) за наявності інших кваліфікуючих ознак умисного вбивства. У цьому разі до винного не можна буде застосувати довічне позбавлення волі, у той час як за позбавлення життя звичайної особи (за наявності інших кваліфікуючих ознак) кримінальний закон передбачає можливість застосування цього виду покарання.

Виправити таку ситуацію, на нашу думку, можна лише одним способом, а саме не поширювати положення ч. 3 ст. 68 КК щодо злочинів, які вчинені під впливом фактичної помилки і кваліфіковані з урахуванням відповідних правил щодо цього виду помилки. Проте, з метою приведення у відповідність обсягу кримінальної відповідальності за фактично вчинене і бажане, слід також передбачити додаткове правило для того, щоб покарання, яке призначатиметься за злочин, вчинений під впливом фактичної помилки, не виходило за межі покарання, яке могло би бути призначене за фактично вчинений злочин.

На думку О.Д. Комарова, у цій ситуації необхідно віднести питання застосування чи незастосування положень ч. 3 ст. 68 КК до судової дискреції⁴. Нам важко погодитися із такою пропозицією, адже, по-перше, суду доведеться додатково аргументувати доцільність або недоцільність застосування положень ч. 3 ст. 68 КК, а, по-друге, вирішення питання у настільки широких межах суперечить класичним уявленням про повноваження суду. Такий підхід загалом поставить під сумнів справедливості застосування кримінального закону порівняно з тими випадками, у яких особа не допускала фактичної помилки. Крім того, такі пропозиції знівелюють саму ідею врахування тяжкості вчиненого, насамперед з урахуванням суб'єктивного ставлення винного до тяжкості вчиненого і того, наскільки правильно він оцінює правове значення властивостей тих чи інших ознак. Тому, на нашу думку, вирішуватися згадана проблема має імперативно, без розширення судового розсуду.

З урахуванням наведеного вище прикладу про помилкове викрадення замість зброї муляжу, матимемо наступну ситуацію. Заплановані винним дії необхідно буде кваліфікувати за ч. 2 ст. 15 – ч. 1 ст. 262 КК. Водночас покарання, яке може бути призначеним на загальних підставах становитиме від трьох до семи років позбавлення волі. Фактично вчинене підпадатиме під ознаки складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК із санкцією від трьох до шести років позбавлення волі. Зараз у зв'язку із фактичною помилкою винному за таке діяння зможуть призначити покарання від трьох до чотирьох років восьми місяців позбавлення волі. Вважаємо, що з метою досягнення принципу справедливості доцільно, щоб злочин, вчинений під впливом фактичної помилки, карався аналогічно, як те діяння, яке фактично вчинене винним, якби цієї помилки не було. Єдине,

що необхідно уточнити – не варто виходити за верхню межу покарання за реально вчинений злочин. Тож за нашою пропозицією цей строк мав би лежати у межах від трьох до шести років позбавлення волі.

Важливою проблемою в аспекті досліджуваної нами проблематики є також розробка такого правового інституту, як «поставлення в небезпеку»⁵ чи, як зазначають інші дослідники, «деліктів створення небезпеки»⁶. Це дасть змогу розробити пропозиції щодо кримінально-правової оцінки суспільно небезпечної поведінки, яка передуює потенційним злочинним наслідкам.

За своєю суттю існування інституту стадій та інституту «поставлення в небезпеку» може забезпечити диференціацію кримінальної відповідальності за ті види суспільно небезпечної поведінки, які передують вчиненню діяння з усіма ознаками складу злочину, передбаченого статтею Особливої частини КК. Така диференціація враховуватиме форму і вид вини, з якою особа вчиняє злочин, ступінь загрози об'єкту. Зрозуміло, що у контексті стадій ця диференціація є більш формалізованою і глибокою, оскільки зачіпає, по-перше, декілька етапів попередньої злочинної поведінки, які матимуть кримінально-правове значення, по-друге, стадії завжди ідуть у прив'язці до конкретного злочинного діяння, ознаки якого сформульовані у статті Особливої частини КК. Склади ж злочинів, які полягають у поставленні в небезпеку, існують у формі окремих закінчених злочинних діянь зі своєю об'єктивною стороною. Так, наприклад, порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах чи вибухонебезпечних цехах (ч. 1 ст. 273 КК) є злочинним у разі створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, навіть якщо ці наслідки не настали.

У свою чергу, не всі випадки поведінки з джерелами підвищеної небезпеки, якщо це створює небезпеку для життя особи, є злочинними без настання відповідних реальних наслідків. Для прикладу, серед злочинів проти безпеки руху чи експлуатації транспорту такі склади можна зустріти у ч. 1 ст. 292 КК, яка стосується порушень на трубопроводному транспорті, ст. ст. 276, 281, 282 КК щодо забезпечення безпеки повітряних польотів тощо. Проте явно небезпечні дії водіїв автомобільного транспорту, якщо вони не спричинили наслідків, злочинними не визнаються, окрім випадків кваліфікації за ст. 135 КК «Залишення в небезпеці». Цей склад злочину, однак, вимагає встановлення не лише загрози для життя, а й поставлення потерпілого у такий небезпечний стан, який триватиме і після порушення водієм правил руху. Фактично, шкода уже повинна бути заподіяна водієм, має існувати реальна загроза життю, а також слід встановити ознаки злочинної бездіяльності винного. Проте, як бути у тому разі, коли сама по собі поведінка водія є небезпечною для життя і він це усвідомлює?

За твердженням С.Я. Лихової, для законодавчої практики окремих країн Європи притаманне встановлення кримінальної відповідальності за створення небезпеки у разі управління транспортним засобом у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння⁷. Схожа норма мала з'явитися і у чинному КК із 1 січня 2020 р., проте вступ її в силу відтерміновано до 1 липня 2020 року⁸. Йдеться про ст. 286-1 «Керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції»⁹.

Загальноприйнято, що стадії готування та замаху виокремлюють лише у злочинах, які вчиняються з прямим умислом. Відповідно, поведінка особи, яка діяла з іншим видом вини, якщо її діяння не спричинило реальних наслідків злочину, передбаченого статтею Особливої частини КК, не оцінюється як злочин. Такий підхід призводить до того, що наявність чи відсутність у скоєному ознак злочину залежить не лише від особи, а від того наскільки її поведінка виявляється результативною.

Наприклад, керування транспортним засобом у стані сп'яніння з порушенням низки правил дорожнього руху є небезпечним, проте злочинним воно буде лише у разі настання суспільно небезпечних наслідків, визначених у статті Особливої частини КК. Отже, у наведеному прикладі потенційно злочинна поведінка може перетворитися на реальну злочинну поведінку залежно від зовнішніх факторів, зокрема наявності пішоходів, які переходять дорогу, інших учасників дорожнього руху тощо. У цій ситуації ідея законодавця про встановлення відповідальності за ст. 286-1 КК дозволяє забезпечити належне реагування держави на прояви такої поведінки. Причому йдеться про кримінальну відповідальність за керування транспортними засобами особами у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин та інші діяння, визначені диспозицією ст. 286-1 КК, без конкретизації про створення небезпеки. Тобто ця стаття сформульована як звичайний формальний склад злочину, а не делікт створення небезпеки.

Водночас існує принципова різниця між тими складами злочинів, які передбачені чинним КК, і деліктами поставлення в небезпеку, коли сама поведінка чи стан винного вже самі по собі є небезпечними безвідносно до настання реальної шкоди, однак за умови створення небезпеки заподіяння такої шкоди. Саме закріплення кримінальної відповідальності за такі посягання має на меті забезпечити належну диференціацію кримінальної відповідальності за різні форми суспільно небезпечної поведінки, які не проявляються в реальному заподіянні шкоди.

Парадоксальною може виглядати ситуація, коли закон передбачає кримінальну відповідальність за погрозу вбивством, проте не встановлює відповідальності за всі випадки загрози смерті через небезпечну поведінку. На нашу думку, такі діяння взагалі є непорівнюваними з точки зору суспільної небезпеки, адже небезпечна поведінка є набагато ближчою до наслідку і значною мірою залежить від збігу декількох факторів, які особа не завжди здатна передбачити, у той час як погроза вбивством лише заподіює шкоду психічному здоров'ю через усвідомлення загрози для життя потерпілим.

Адже є чимало проявів суспільно небезпечної поведінки особи, які самі по собі створюють небезпеку для одного з найцінніших об'єктів – життя. Так, на практиці часто трапляються випадки небезпечного поводження з вогнепальною зброєю, які призводять до тяжких наслідків. Наприклад, 20 березня 2015 р. вироком Волноваського районного суду Донецької області молодшого сержанта армії України було засуджено за ч. 2

ст. 414 КК «Порушення правил поведінки зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення». Винний у стані алкогольного сп'яніння, не дивлячись на місце та напрямок вогню, здійснив постріли із кулемета НСВТ, калібру 12,7 мм у напрямку сил антитерористичної операції, внаслідок яких було вбито старшого лейтенанта Національної Гвардії України¹⁰. Якщо уявити, що наслідок все-таки не настав, то така небезпечна стрілянина залишилася б без кримінально-правового реагування. Схожих прикладів у практиці безліч. Відповідальності за саму лише хаотичну стрілянину кримінальним законом не передбачено. У контексті дискусії про необхідність всезагального надання дозволу на володіння зброєю озвучене питання стає ще актуальнішим. Адже особа повинна розуміти, що лише таке небезпечне поведіння з деякими речами, предметами, механізмами тощо може потягнути фатальні наслідки. Така значна кількість небезпечних для життя людей діянь¹¹ опиняється поза сферою дії кримінального права, оскільки відповідні суспільно небезпечні наслідки не настають, а за створення небезпеки для життя загальна норма про відповідальність відсутня.

Взагалі аналіз норм КК дає змогу зробити висновок, що законодавець підійшов до питання диференціації кримінальної відповідальності за делікти поставлення в небезпеку точково, вирішуючи локальні проблеми. Так, наприклад, уже згадані нами норми про кримінальну відповідальність за створення загрози в розділі про злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту призначені для врегулювання кримінальної відповідальності в рамках обмеженого кола правовідносин. Водночас велика кількість можливих проявів небезпечної поведінки залишається поза сферою дії кримінального права.

Вважаємо, що існують два способи вирішення цієї проблеми. Перший – це ґрунтовне дослідження усього різноманіття форм поведінки, яка створює загрозу для життя людини і закріплення цих форм у окремих кримінально-правових нормах. Цей підхід є, вочевидь, недосконалим і призведе до прогалин, надмірної конкуренції та істотно розширить обсяг КК. Та й уявити собі, що законодавець здатен передбачити всі прояви потенційно небезпечної поведінки, які створюють загрозу для життя, навряд чи можна.

Другий підхід – це конструювання загальної норми, яка охоплювала б собою, у тому числі, й ті делікти поставлення в небезпеку, які спеціальними нормами ще не охоплені. Йдеться про формулювання загальної норми, яка б могла охопити явно небезпечні форми поведінки. Такі форми прояву злочинної діяльності можна було б кваліфікувати саме за цією нормою. Проте якою має бути конструкція загальної норми про поставлення в небезпеку?

У цьому контексті цікавою є модель, яку розглядають у літературі зарубіжні дослідники. Так, вирішення проблеми відповідальності за поставлення в небезпеку здійснюється з врахуванням двох груп ознак: 1) особа знає, що її поведінка є небезпечною, 2) поведінка особи свідчить про особливу байдужість чи невинуватість нехтування людським життям¹².

Ці ознаки можна використати (з огляду на специфіку чинного кримінального закону) для конструкції загальної норми, яка б містила ознаки основного складу злочину поставлення в небезпеку. Зміст цієї норми повинен ґрунтуватися на ознаках діяння та особливостях суб'єктивної сторони. Так, діяння повинно бути об'єктивно небезпечним; здатність завдавати шкоду для нього має бути іманентною. Адже недопустимо вести мову про діяння як небезпечне, якщо така його властивість не зможе бути доведена, використовуючи стандарт доказування «поза розумним сумнівом».

Висновки. Аналіз впливу фактичної помилки та «деліктів створення небезпеки» на диференціацію кримінальної відповідальності дає змогу зробити висновок про те, що чинне законодавство потребує вдосконалення в частині призначення покарання за злочини, вчинені під впливом фактичної помилки, а також у частині недостатньої правової регламентації злочинних діянь, що створюють небезпеку.

З урахуванням положень ч. 3, 4 ст. 68 КК суд не може призначити покарання особі, яка вчинила злочин під впливом фактичної помилки, кваліфікованої за правилами ст. 15 КК у розмірі, більшому, ніж 2/3 від найбільшого розміру максимально суворого покарання, визначеного в санкції статті Особливої частини КК. Також суд не зможе (у більшості випадків) призначити довічне позбавлення волі навіть тоді, коли шкода фактично заподіяна вчиненням злочином повністю об'єктивно збігається зі шкодою, яка заподіюється закінченим злочином. Отже, є підстави для збалансування кримінальної відповідальності за злочин, вчинений під впливом фактичної помилки із правовими наслідками для закінченого злочину в рамках реалізації принципу справедливості, на що й спрямована диференціація кримінальної відповідальності.

Законодавцем не було проведено необхідної диференціації кримінально-правових наслідків за делікти поставлення в небезпеку. Вважаємо, що існує потреба в нормативній регламентації відповідальності в межах загальної норми злочинних діянь, які створюють загрозу спричинення суспільно небезпечних наслідків у вигляді смерті. Цей крок забезпечить диференційований підхід до різних проявів суспільно небезпечної поведінки особи, у тому числі тих, які створили небезпеку для життя особи.

¹ Ухвала Апеляційного суду Запорізької області від 16 вересня 2013 р. (справа № 335/7851/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/33502633>; Вирок Березівського районного суду Одеської області від 15 березня 2010 р. (справа № 1-4/2010 р.) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/50414960>

² Комаров О.Д. Значення фактичної помилки винного під час призначення покарання. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), В.М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю.П. Алєнін та ін. Одеса: Юрид. л-ра, 2014. С. 449.

³ Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2006. С. 586.

⁴ Комаров О.Д. Фактична помилка в кримінальному праві України та її значення для кримінальної відповідальності: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08. Харків, 2015. С. 19.

- ⁵ Дудоров О.О. Поняття злочину. Кваліфікація злочинів. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. С. 86.
- ⁶ Тихий В.П. Відповідальність за злочини проти безпеки людини. *Новітні кримінально-правові дослідження*: зб. наук. пр. / відп. ред. О.В. Козаченко. Миколаїв: Ліон, 2016. С. 7.
- ⁷ Лихова С.Я. Кримінальна відповідальність за порушення безпеки людини за законодавством держав учасниць Європейського Союзу. Київ: Редакція журналу «Право України», 2012. С. 84.
- ⁸ Про внесення змін до розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. № 6. Ст. 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-20>
- ⁹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 17. Ст. 71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n698>
- ¹⁰ Вирок Волноваського районного суду Донецької області від 20 березня 2015 р. (справа № 325/74/15-к.) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/43216965>
- ¹¹ На Рівненщині п'яні вояки влаштували бешкет зі зброєю. 18 серпня 2015 р. URL: <https://ntn.ua/uk/video/news/2015/08/18/18650>
- ¹² Spurgeon A., Fagan T. Criminal Liability for Life-Endangering Corporate Conduct. *Journal of Criminal Law and Criminology*. 1981. № 72. С. 407.

Резюме

Антонюк Н.О. Фактична помилка та поставлення в небезпеку в ході диференціації кримінальної відповідальності за незакінчений злочин.

У цьому дослідженні здійснено аналіз диференційованого впливу на кримінальну відповідальність вчинення злочинів за наявності фактичної помилки та деліктів поставлення в небезпеку. Також проілюстровано на конкретних прикладах значення цих інститутів для диференціації кримінальної відповідальності. Виявлено недоліки чинного кримінального закону та визначено шляхи удосконалення законодавчої регламентації в частині диференціації кримінальної відповідальності в разі вчинення злочину при наявності фактичної помилки або «деліктів поставлення в небезпеку».

Ключові слова: диференціація кримінальної відповідальності, фактична помилка, делікти поставлення в небезпеку.

Резюме

Антонюк Н.О. Фактическая ошибка и создание опасности в ходе дифференциации уголовной ответственности за неоконченное преступление.

В этом исследовании осуществлен анализ дифференцированного влияния на уголовную ответственность совершения преступления при наличии фактической ошибки и деликтов создания опасности. Также проиллюстрировано на конкретных примерах значение этих институтов для дифференциации уголовной ответственности. Определены недостатки действующего уголовного закона и указано на пути усовершенствования законодательной регламентации в части дифференциации уголовной ответственности в случае совершения преступления при наличии фактической ошибки или деликтов создания опасности.

Ключевые слова: дифференциация уголовной ответственности, фактическая ошибка, деликты создания опасности.

Summary

Natalia Antoniuk. Mistake of fact and endangering actions as circumstances which can affect differentiation of criminal responsibility for unfinished crime.

Most of the aspects of differentiation of criminal responsibility for unfinished crime though being discussional, are duly researched in the criminal scientific studies. However, the sphere of unresearched institutes exists enabling us to speak about its influence on differentiation of criminal responsibility. This institutes are the mistake of fact and so called “delicts of endangering”

The purpose of this research is to analyze the differentiated influence on criminal responsibility of crimes committed with the feature of mistake of fact and of delicts of endangering. It is planned to illustrate, basing on certain examples, the importance of these institutes for differentiation of criminal responsibility. By the way, the task of this article is to reveal the shortcomings of criminal law in force and to make propositions on their removing.

Up to date, taking into consideration the provisions of part 3, 4 of Article 68 of the Criminal Code of Ukraine, the court can't impose punishment on person, guilty of committing a crime under effect of mistake of fact, qualified as attempt, higher than 2/3 of the maximal severe punishment (envisaged in article of special part of the Criminal Code). The court, as well, can't (in most cases) impose life imprisonment even when the damage totally equals the damage caused by finished crime. For instance, planning to kill with mercenary motives a minor, the guilty person kills an adult. This action can't be qualified as finished crime, as the mistake of victim occurs. Nevertheless, object of human life is objectively damaged. So, the crucial necessity to make equal between each other finished crime and crime, committed under influence of mistake of fact, is evident.

Differentiating criminal responsibility in situations when damage is desired by the guilty person, the legislator in fact hasn't bothered to duly differentiate criminal-legal consequences in case of endangering without the desire of such damage. That's why it is of great importance to regulate by norms criminal actions which are endangering social relations with social dangerous damages, but don't have the features of criminal aim, motive and desire of guilty person. This step can provide differentiated approach towards socially dangerous behavior, delimiting the estimation of act and consequence. It can concentrate the attention on subjective evaluation of potential consequences by guilty person, notwithstanding the factors, which often exist besides mental estimation of the subject.

Key words: differentiation of criminal responsibility, mistake of fact, endangering crime.